

НАБУ ТА НАЗК ЯК СУБ'ЄКТИ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: РОЗМЕЖУВАННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ

Корупція в Україні традиційно вважається одним із найбільш руйнівних факторів, що сповільнюють розвиток держави, підривають довіру суспільства до інституцій та заважають процесам євроінтеграції. Саме тому одним із пріоритетних завдань реформ 2014–2016 років стала побудова спеціалізованої антикорупційної інфраструктури, до ключових елементів якої належать Національне антикорупційне бюро України (НАБУ) та Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК). Незважаючи на те, що вони мають однакову мету – боротьбу з корупцією – ці інститути суттєво відрізняються за правовою природою, повноваженнями та функціями, що і робить їх порівняльний аналіз актуальним.

Національне антикорупційне бюро України (НАБУ) є державним правоохоронним органом, створеним відповідно до Закону України "Про Національне антикорупційне бюро України" від 14 жовтня 2014 року № 1698-VII. Головною метою Бюро є боротьба з корупційними злочинами, які скоюються посадовцями високого рівня, що займають відповідальні або особливо важливі державні посади. До компетенції НАБУ належать розслідування справ, пов'язаних із діяльністю Президента, народних депутатів, міністрів, суддів Конституційного та Верховного судів, прокурорів, керівників державних підприємств та інших посадових осіб.

Бюро володіє широким спектром повноважень, включаючи проведення оперативно-розшукових заходів, досудове розслідування, а також застосування заходів для забезпечення кримінального провадження. Співпраця НАБУ зі Спеціалізованою антикорупційною прокуратурою забезпечує ефективне процесуальне керівництво розслідуваннями, тоді як

Вищий антикорупційний суд розглядає ці справи по суті. Ця триступенева взаємодія між НАБУ, САП та ВАКС утворює цілісну систему боротьби з топ-корупцією, охоплюючи всі ключові етапи кримінального переслідування.

Ефективність діяльності НАБУ значною мірою зумовлена його інституційною незалежністю. Організація не входить до складу органів прокуратури чи МВС, а її керівника обирають через прозорий конкурс. Крім того, діяльність Бюро регулярно проходить зовнішній аудит. Такий підхід спрямований на захист установи від політичного впливу та тиску з боку осіб, щодо яких проводяться розслідування.

НАЗК, у свою чергу, є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, створеним відповідно до Закону України “Про запобігання корупції” від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. На відміну від НАБУ, це не правоохоронний орган і він не займається кримінальними провадженнями. Основна функція НАЗК має превентивний характер: формування та реалізація антикорупційної політики, а також моніторинг і контроль за дотриманням норм антикорупційного законодавства.

Основні повноваження НАЗК включають: управління та адміністрування Єдиного державного реєстру декларацій; здійснення детальної перевірки декларацій осіб, уповноважених виконувати функції державної влади або місцевого самоврядування; моніторинг способу життя публічних службовців; координацію роботи державних органів у сфері запобігання корупції; розробку Антикорупційної стратегії та відповідної Державної програми для її реалізації; а також контроль за дотриманням законодавчих норм щодо конфлікту інтересів та обмежень для публічних службовців.

Порівняння НАБУ та НАЗК дає змогу виокремити чотири ключові критерії їх відмінностей. Перший стосується правової природи: НАБУ виступає як правоохоронний орган, тоді як НАЗК є органом виконавчої влади превентивного характеру. Другий критерій стосується функцій: НАБУ проводить оперативно-розшукову діяльність і здійснює кримінальне

провадження, тоді як НАЗК займається аналітичною, моніторинговою, нормотворчою і координаційною діяльністю. Третя відмінність стосується суб'єктного складу підконтрольних осіб: повноваження НАБУ поширюються лише на вищих посадових осіб, тоді як НАЗК охоплює ширше коло суб'єктів декларування – від депутатів різних рівнів до звичайних державних службовців. Четверта характеристика стосується виду відповідальності: НАБУ зосереджується на кримінальному переслідуванні, тоді як НАЗК ініціює адміністративну відповідальність або передає матеріали до відповідних компетентних органів.

Також ефективність антикорупційної системи залежить від злагодженої співпраці між НАБУ та НАЗК. Одним із найбільш показових аспектів такої взаємодії є функціонування механізму передачі матеріалів. У ситуації, коли під час перевірки декларацій НАЗК виявляє ознаки незаконного збагачення чи інших корупційних правопорушень, орган повинен передати відповідні дані до НАБУ для початку кримінального розслідування. Ця координація створює логічний і послідовний процес боротьби з корупцією: від профілактичних заходів та виявлення порушень до їх розслідування і притягнення до відповідальності.

Незважаючи на чітке розмежування функцій між органами, на практиці часто виникають труднощі щодо визначення їхніх компетенцій. Серед основних викликів можна виділити проблеми підслідності в окремих категоріях справ, де перетинаються повноваження НАБУ та Державного бюро розслідувань; неузгодженість у веденні реєстрів і баз даних, якими користуються ці органи; а також недостатню нормативну чіткість у питаннях спільного доступу до інформації. Для вирішення зазначених питань необхідні як зміни у законодавстві, так і розробка узгоджених процедур та протоколів взаємодії.

Під час дослідження цього питання я зробила такі висновки: НАБУ та НАЗК є взаємодоповнюючими, але водночас принципово різними суб'єктами у сфері антикорупційної діяльності, кожен з яких виконує свою унікальну

роль. НАБУ зосереджується на реалізації правоохоронної функції, здійснюючи кримінальне переслідування осіб, які займають високі посади у владній ієрархії. НАЗК, своєю чергою, орієнтоване на превентивну діяльність, яка охоплює запобігання корупції шляхом моніторингу, контролю за декларуванням майна та координації антикорупційної політики. Ефективність всієї системи залежить від чітко визначеного законодавчого розмежування їхніх повноважень, забезпечення інституційної незалежності обох органів і ефективного налагодження міжвідомчої співпраці. На мою думку, подальший розвиток законодавства України у сфері боротьби з корупцією має бути спрямований на усунення існуючих недоліків і зміцнення механізмів координації між цими структурами.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дудченко О. С. Розмежування повноважень антикорупційних органів в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 4. С. 199–207.
2. Закон України “Про запобігання корупції” від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18> (дата звернення: 23.05.2026)
3. Закон України “Про Національне антикорупційне бюро України” від 14.10.2014 № 1698-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18> (дата звернення: 23.05.2026)
4. Мельник М. І. Антикорупційна реформа в Україні: інституційний вимір. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2021. № 28 (2). С. 14–28.
5. Хавронюк М. І. Науково-практичний коментар до Закону України “Про запобігання корупції”. Київ: Ваіте, 2018. 472 с.
6. Чудик Н., Антоник Є. Інститут викривачів як забезпечення протидії корупції в Україні. *Актуальні проблеми правознавства*. 2019. № 4. С. 95-100